

DE REÛNIE

van de familie De Hoop

ging ook niet lang. Toen dan maa
een keizer huren in Oosterwolde en daa
is ze in 1942 overleden. maar haar geld we
het begin al met overleg met haar onder
teeld. Van en te. kregen er nie
wel water

van de
eerlijkt gegaan was
roodt vlot was ja Toek de Vorstke
die weigerde. Toen is er nog overgeblown g.
en silver bij de notaris verkocht want over n
in laatste instantie nog drubte is want
Om Jacob heeft het breed gouden oor ijeer
gekocht en betaald en Com Jan Pieter de
loek nog al wat gekocht

door
Anne Bult

DE REÛNIE
van de familie De Hoop

door
Anne Bult

'Geschiedenis schrijven is een van de manieren om zich van het verleden te bevrijden.'

*Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832),
Duits wetenschapper, schrijver, filosoof en dichter*

© 2015 Anne Bult / Uitgeverij U2pi

Titel: De reünie van de familie De Hoop

Auteur: Anne Bult

Email auteur: bult-a@wxs.nl

Ontwerp en typografie: Chris Bergher, Duivendrecht

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag

Website uitgever: www.jouwboek.nl

ISBN: 978-90-8759-519-7

NUR: 344

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Inleiding

Tijdens het schrijven van dit boek - een historische familieroman - zijn veel werktitels voorbijgekomen. Ik noem hier een tiental:

Uit de mist; Achter de wolken; Het bastaardkind; Familieschaduw; De onmaakbare familie De Hoop; Verzwegen familieverhaal; Verborgene familieverlangen; Verdrongen schaamte; Een diepe deuk in het familievertrouwen; De Reünie van de familie De Hoop.

Deze laatste is als officiële boektitel gekozen, omdat het een neutrale titel is en omdat het een verhaallijn aangeeft waaraan veel is opgehangen.

Tijdens het schrijven zijn in de afgelopen vier à vijf jaren van diverse zijden: familieleden, vrienden en vriendinnen, leden van de Noordwijkse schrijfgroep De Diamant veel opmerkingen gemaakt en suggesties gedaan zoals: 'goed werk; sterk gedetailleerd'; 'chronisch getrouw met terugblikken'; 'De verschillende boerderijen geven telkens een andere fase aan in het verhaal'; 'De mannelijke hoofdpersoon Albert meer emotioneel via zijn man-zijn uitwerken en Zenna meer via haar vrouw-zijn'; 'Gaaf het om de historische details of meer om een boek in vogelperspectief?'; 'Het hele verhaal boeit; maakt nieuwsgierig; is spannend; maakt verwachtingsvol'; 'Waar komt de zwijgzaamheid vandaan?' Dit zowel positief als negatief!'; 'Wat is het veel werk geweest; allereerst het schrijven, maar ook en vooral het organiseren van alle gegevens'; 'Goede korte informatie gevraagd aan de notaris mr. A.B. Corbijn'; 'Hoeveel uren naar archief, notaris, schrijven...?'; 'Het is geen luchtig verhaal'; 'Twee aanbevelingen: 1. Tijdens de afscheidswaarden van Zenna verziekt Albert de gezelligheid. Dit lijkt mij voor een volgende reünie niet bevorderlijk. 2. In de gelagkamer van Het Zwarte Schaap - wachtend op Zenna en Xandra - bestellen Albert en zijn vrouw Ypie het grootste glas bier dat er te bestellen valt om alle negatieve gevoelens weg te spoelen en zo op een positieve manier de twee nichten op te wachten.'; 'Verder lezen maakt het wel steeds leuker en spannender'; 'Laatste oogstrijt, leuk ritueel; goed beschreven'; 'Schurft prima; ook de uitdrukking.'

Deze strenge en eerlijke meelezers zeg ik als schrijver van dit mijn achtste boek hier en nu schriftelijk zeer hartelijk dank voor hun niet geringe medewerking aan deze sterk historisch geörienteerde familieroman.

Ik laat het uiteraard aan de lezers over welke indrukken het lezen bij hen achterlaat nu dit boek klaar is.

Wel nog een paar andersoortige, aanvullende opmerkingen. Er worden in de tekst oude documenten, in vaak - al of niet - gedeeltelijke afdrucken

weergegeven. Dit zijn brieven, want e-mails bestonden in de jaren - zeg voor het gemak van 1930 tot 1970 - nog niet. Veel literatuur is door de eeuwen heen mede door deze schrijvers tot stand gebracht. Wij leven nu in 2013 en brieven worden schaars, derhalve heb ik voor het gebruik van de - in eerste instantie - originele e-mails gekozen en deze ook heel herkenbaar grafisch in de tekst gezet. Het was voor mij even wennen aan de gedachte deze e-schrijvers te gaan gebruiken en dit zal voor de lezer(es) niet veel anders zijn - vermoed ik.

De tweede aanvullende opmerking gaat over het moeilijke onderwerp van het in het openbaar brengen van deze in een min of meer romanvorm geschreven familiegeschiedenis. Mijn antwoord kan de lezer vinden in het motto van dit boek: 'Geschiedenis schrijven is een van de manieren om zich van het verleden te bevrijden.'

Ik zet het motto even om in mijn woorden: 'Dit boek schrijven en laten verschijnen, lucht mij op.'

De derde en laatste aanvullende opmerking gaat over het ouder worden en proberen je welzijn zo lang mogelijk te bewaren. Zelf heb ik in dit kader gekozen voor allerlei soorten vrijwilligerswerk, kaartspel bridgen, studeren en schrijven - zie mijn levensloop (CV) - naast flink wat bewegen: fietsen, golfen, musea bezoeken etc.

Mocht een lezer van dit boek of van één van de andere boeken - zie de titels achterin dit boek - contact met mij willen opnemen, dan stel ik het op prijs dat dit via mijn e-mailadres gebeurt: bult-a@wxs.nl. Een brief schrijven mag natuurlijk ook!

Beste lezer(es), ik wens u veel leesplezier en alle goeds.

Hoofdstuk 1

Beste familieleden De Hoop,

Dit is onze vierde en laatste rondzendbrief. Hij is net zo belangrijk als de voorgaande schrijvens. De hevige spanning, die voorafging aan het ontwerpen van onze eerste en tweede rondschrjven, is er gelukkig bij deze brief helemaal af. Als het maar even kan moet dit schrijven - evenals de voorgaande - opnieuw bij al onze familieleden goed vallen.

Over onze reüniedag van 17 mei 2011 weten wij niet zo goed wat wij moeten schrijven in deze afrondende brief. Iedereen die de eerste familiedag meebeleefde, heeft er zo z'n eigen mening over naar wij zelf hebben kunnen waarnemen en ook van diverse kanten hebben gehoord. De een vond het een warme, eerste reüniedag en weer een ander heeft er tot op de dag van vandaag last van dat het er op verschillende tijden en plaatsen 'wat minder vrolijk' aan toeging. Voorbeelden van dit laatste zijn de borrelfase en de afronding op de begraafplaats. Wij kunnen ieders mening begrijpen. De vraag komt hier wel bij naar boven of het nog wel zin heeft naar een tweede reüniedag toe te werken. Dan natuurlijk in Appelscha aan de Duinrand of - ook zo wel genoemd - aan de Streek in de oude boerderij 'Duinen Zathe' uit twee eeuwen geleden en die in latere jaren de speeltuin 'Duinen Zathe' is geworden. In het café-restaurant De Bosberg aan de Bosweg is een andere optie. Nu is in deze van oorsprong Saksische boerderij 'Duinen Zathe' en de speeltuin met dezelfde naam een culinair museum gevestigd. In dit museum over de historie van de kookkunst in deze regio is er de mogelijkheid er zelf 'oud'-eten klaar te maken en het er daarna gezamenlijk op te eten. Dat is allemaal mogelijk en op dit moment maar goed, dat het voorjaar 2012 - of wordt het soms dan al 2013? - nog ver voor ons ligt.

Nog eventjes een wat meer persoonlijke zaak; deze heeft alleen met mij - Albert - van doen. Graag wil ik van alle kanten van de

familie de gegevens verzamelen - en van jullie ontvangen - over de in het verleden ontstane breuken in de voorheen warme familie De Hoop. Ik wil hierover aan een ieder van ons wel even kwijt, dat ik van plan ben om over onze familie een 'enigszins ruim' gedocumenteerde roman te schrijven. Ik ben het mij ten volle bewust dat dit bij een aantal onder ons gevoelig kan liggen. Zonder twijfel weten velen van ons - en in het bijzonder wel de neven en nichten uit de tweede generatie in de familie De Hoop - wat er in de familiekring van bekend is. Mocht jij wat te vertellen hebben, wil je mij vragen eens bij je aan te bellen? Je mag mij natuurlijk een brief schrijven, of een e-mail sturen, of een keer wat langer bij mij aan de telefoon gaan hangen. Ik beslis hierna pas of het een docuroman, een roman, een historische of een thrillerroman gaat worden. Het schrijven van deze pijnlijke familiegeschiedenis in een verhaalvorm houdt mij bij leven en welzijn de komende winters van de straat. Heeft dan wel degelijk nog iets goeds voortgebracht!? Bewust neergezet met uitroepetekens en vraagteken beide. Mag ik op jullie reacties rekenen voor of in januari 2013? Nu alvast veel dank.

Zenna heeft alle bedragen binnengekregen, die voor ons allen van belang zijn om te weten. Die bedragen gaan wij hier eerst maar even opsommen en wij komen daarna met nog een paar ideeën, maar je mag er een paar van ook zien als verzoeken. Van de notaris kwam netto 1432,53 euro binnen. De bus met de gleuf voor de vrije giften op onze reünie leverde 290 euro op. Kosten café-restaurant Het Zwarte Schaap, rondleider Harry Herder (een bos bloemen) en het oranjegebak samen 546 euro. De vier keer ca. vijftig rondzendbrieven en wat stencil- en telefoonkosten samen voor 180 euro. Uit deze binnengekomen bedragen aan euro's zijn alle gemaakte reüniekosten en de grafrechten voor de komende jaren betaald.

Allerbeste familieleden, dit is het dan voor deze vierde keer. Over de jarenlange, onfrisse familiezaak heb ik - Albert - op dit ogenblik

geen gegevens meer dan die ik op de reüniedag bij de koffie heb verteld. Daarom sluiten wij nu af met een vraag: Wie van jullie melden zich spontaan aan voor het opzetten van de tweede familiebijeenkomst? Dan kan ik - opnieuw Albert - mogelijk een volledig uitsluitel geven over het ontstaan en decennia lange voortbestaan van het familiegeschil. Dit is mij niet op onze eerste reünie gelukt. Ik heb mij toen nog op de vlakke moeten houden. Dit werd nog versterkt door het Haulerwijkse, notariële schrijven dat toen ter tafel kwam. Wij - Zenna en Albert - hebben er alle hoop op dat het de komende tijd gaat lukken. Wij pluizen de gegevens van de bij ons allen bekende documenten en van wat er nog binnenkomt via jullie uit met behulp van een handleiding van Movisie. De handleiding met een checklist werd ons pas na onze allereerste familiebijeenkomst toegezonden. Ons motto in de komende maanden is in het Stellingwerfs 'Laeter Beter' en in vrije bewoording betekent dit: volgend jaar - of een jaar later? - ligt het uitgevloide familiedossier op de reünietafels. Wij bedanken nog één keer iedereen onder onze lezers die de bijna voorbije twee jaar heeft meegewerkt en heeft meegedaan.

*Wij sturen deze brief aan alle familieleden in alle generaties
De Hoop.*

*Ontvang van ons een heel hartelijke groet.
Jullie nicht Zenna en jullie neef Albert*

Haule/Zandvoort, 21 juni 2012

Hoofdstuk 2

Het is vroeg in de namiddag als Zenna de Mol aan de keukentafel met volle aandacht de zaterdageditie van de Leeuwarder Courant leest. Eerst neemt zij het nieuws van de elfde september 2010 door. Haar ogen gaan voortdurend groter openstaan als zij zich hierna in de maandelijkse, historische bijlage verdiept. Met haar ogen wijd open en een steeds maar verder groeiende aandacht leest zij in één ruk het zes pagina's grote verhaal, dat is getiteld: 'Van Schaapskooi tot Culinaire Museum; de geschiedenis van de Brink of Duinrand in Appelscha'. Boven de eerste drie binnenbladzijden zette de redactie als subkop: 'Van Schaapskooi via Boerenbedrijf tot Pretpark'.

Het historische deel van het verhaal begint met de schaapskooi aan de Brink. Als Zenna met wijd open ogen zichzelf verrijkend verder leest, dan blijkt een zekere Mauritsius in de achttiende eeuw de eigenaar van de schaapskooi te zijn. Vanaf rond 1750 laat hij zijn schapen vanuit deze schaapskooi aan de Brink grazen in de nabijgelegen Appelschaster duinen. Deze zandheuvelds liggen er dan al eeuwenlang; al sinds de laatste, grimmig-koude ijstijd van meer dan een twintigduizend jaar geleden. Veel grond is in deze uitgestrekte gebieden tegenover de schaapskooi nu helemaal begroeid met heide. De kleuren zijn prachtig in de late zomerweken en het vroege najaar. Op deze volop lichtblauwe en donkerblauwe, bloeiende heidevelden grazen dan de schapen van Mauritsius. In deze uitgestrekte duingebieden ontbreken evenmin op meerdere vlakten uitgebreide dennenbossen en sparrenbossen; de beide soorten zijn er in een ruim aantal groen blijvende en schaduwrijke bomen aanwezig.

Neerlandica Zenna voelt zich verrast door de hoge kwaliteit van de beschrijving van de Brink of Duinrand met haar schaapskooi, de kale duinen, de bloeiende heidevelden, de bossen met hun sparren, dennen, berken en de schapen.

"Wat staat het er allemaal goed in het Nederlands in beschreven. Ben blij dat ik op deze Friese krant ben geabonneerd. Zou het zelf alle-

maal zo goed niet historisch hebben kunnen beschrijven al weet ik er wel veel van. Heb er zelf vaak gespeeld en geravot toen 'Duinen Zathe' al tot een speeltuin was geworden. Het staat er allemaal als een huis; het is historisch getrouw uitgevlooid en neergezet; dat kan ik weten."

De schaapskooi als een nachtelijke bijvoederruimte voor de schapen aan de Duinrand verdwijnt in de tweede helft van de negentiende eeuw; zo tussen 1850 en 1900. Dan worden er in totaal veertien boerderijen aan de Brink en in een wat wijdere omgeving gebouwd. Dit gaat mede ten koste van de schaapskooi. Deze wordt afgebroken en verdwijnt van de Duinrand. De boerderijen worden dan niet met de naam boerderij aangeduid, maar met het woord zoolstede. Deze veertien zoolsteden hebben alle een Saksische karakteristiek en ze worden zo genoemd naar het buitengebied dat dan al een lange tijd zoolstede heet.

"De auteur van dit historische artikel in de Leeuwarder kleurt in vele honderden woorden het ruime, laatste kwart van de negentiende eeuw en de eerste helft van de twintigste steeds veelkleurig in", vindt Zenna.

Op een bijgeplaatste foto is te zien dat elke in een Saksische bouwstijl gebouwde boerderij lange, lage zijmuren, kleine koestralramen, een hoge en tevens een tamelijk brede hooischaar heeft. Voor het allergrootste deel is het dak tot laag bij de grond met riet bedekt. Elke boer spit dan sommige heidevelden om als hij er akkers van maakt. Hierop teelt hij granen als rogge en haver. En ook wel aardappelen en knolvoer. Na het omspitten van weer andere, grote stukken heide worden deze met graszaad ingezaaid. Op deze weilanden grazen dan de kalveren, pinken, melkkoeien, paarden en ook nog weleens een stel schapen of geiten.

Op de foto in de Leeuwarder historische bijlage van het zoolstedegebied staat de voor Zenna welbekende zoolstede aan de Brink of Duinrand met de boerderijnaam 'Duinen Zathe'.

"Mijn grootouders Martin de Hoop en Hanna de Hoop-Molenaar

huren in de allerlaatste jaren van 1800 tot in het prille begin van het jaar 1900 voor enkele jaren deze zoolstede of zathe. 'Duinen Zathe' aan de Brink is een bijna vanzelfsprekende naam. Duinen lagen er rondom de boerderij van haar grootouders in overvloed. Als het hard woei dan stooft het zand je om de oren. Zeven van hun kinderen worden dan in een vrij korte tijd op deze huurboerderij geboren."

De redactie verlevendigt het historische artikel met een zwart-witte foto van 'Duinen Zathe', als de zathe aan het eind van 1910 wordt ingericht als een thee- en koffieschenkerij. Het gedeelte waar de thee- en koffieschenkerij in is gevestigd, staat er wat vager op afgedrukt dan het gedeelte, waar het boerenwerk zich dan nog steeds blijft voltrekken. Alle woonvertrekken, stallen en hooivakken staan duidelijk afgebeeld. Deze oude foto raakt Zenna erg diep en bij deze rake gevoelens komt een oprechte verbondenheid met niet alleen de duinenrandse zathe bij haar boven, maar ook met haar grootouders. Zij bekijkt de foto van de zoolstede in detail. Een vloed aan gevoelsvolle herinneringen duiken in haar op. Haar herinneringen en haar gedachten brengen haar steeds dichterbij de boerderij en haar grootouders van moeders kant.

"Mijn grootouders huurden deze zoolstede maar een paar jaar. Toen zij er allang niet meer woonden, kwam ik er vaak spelen. Het was, toen ik als een meisje opgroeide, al een brede kinderspeeltuin geworden. Ik kon er heerlijk rennen, draven en spelen met mijn leeftijdsgenootjes. Ik deed het met de zondagsschoolmeisjes en jongens, waarmee ik dan op het jaarlijkse reisje ben. Of met mijn lagere schoolkameraadjes, als we hier naar toe gaan op ons schoolreisje. Voor honderden kinderen uit de wijde omgeving was het bezoek aan deze speeltuin op hun lagere schoolreisje het toppunt van plezier. Maar voor mij was toch het met mijn ouders en een broertje of zusje hier naartoe gaan het hoogtepunt van beleven in mijn jonge jaren. Het urenlange ravotten op zo'n doordeweekse dag zit in mijn geheugen vastgeklonken. Het was plezier van groot formaat dat verrukke-

lijke schommelen, op de cakewalk heen en weer geschud worden en proberen het allerlangst kunnen hangen aan de hangrekken; klimmen en dalen op tal van andersoortige rekken. Al die vreemde dieren en vogels in het er bij ingesloten dierentuintje maakten een diepe indruk op mij als wij naar ze keken. Ruim voor het begin van de Tweede Wereldoorlog in 1940 was 'Duinen Zathe' al de speeltuin voor ons als jongeren uit de wijde omgeving."

Zenna blijft vasthoudend kijken naar de oude, witgrijze foto van 'Duinen Zathe'. Het ene mini-moment ziet zij meer en andere details in de afbeelding van de boerderij dan in een andere aandachtsflits. Alle split seconds roepen telkens weer nieuwe herinneringen op. Voor haar actuele belevenissen uit haar kinderjaren werkt elk fotodetail als een rijtje kapstokken. Toch komen niet alle herinneringen uit de volle diepte van haar geheugen. Zij bezocht pas nog de jaarvergaderingsavond van de actieve Appelschaster historische vereniging. Die bijeenkomst speelt eveneens een belangrijke rol in dit opdoemen van haar vele herinneringen nu. Na de opening en voor de pauze was de verenigingsavond gevuld geweest met het vertonen van oude en nieuwe foto's van de Brinkstreek; de Duinrand. De oude lichtbeelden lieten mooie appelhofjes en moestuinen zien. Op de kleine lichtbeelden van de appelboomgaarden stonden vooral de verschillende soorten fruitbomen afgebeeld zoals de notarisappelboom en de steenperen. De plaatjes van de moestuinen stonden vol met diverse koolsoorten zoals boerenkool en spruitkool. De sperziebonen of prinsessenbonen en de stokbonen ontbraken ook niet op de lichtbeelden.

Met de up to date beamer zette de plaatselijke historica drs. Jannet Smulders brede portretten van mensen, gebouwen en terreinen uit de nieuwere en nieuwste periode van de Brink op het screen. Op deze avond hadden de oude dia's van meerdere boerenbedrijven dan de update beelden Zenna in hun greep gekregen.

"Wat veranderde er toch veel in de achterliggende ruim 100 jaar! Ja, hier op de Brink verloopt het van Schaapskooi tot Culinair Museum,

maar ook in mijn familie veranderde er veel in deze tijden. De warme, gezamenlijke familiebanden spatten uiteen. Wie zijn er van de familieleden ethisch zover afgedaald, dat zij geraken in een laaghangende dichte mist? Wie gingen tot in deze laagsthangende bewolking? Zou dit ooit de moeite waard zijn om het nog een keer uit te puzzelen? Ik voel daar niet voor, dat te gaan doen."

Jannets causerie aan de hand van oude en nieuwe foto's over de opkomst en de neergang van de zoolsteden en over de komst en het verdwijnen van de speeltuin tot het inrichten van 'Duine Zathe' als een culinair museum maakten haar die avond al groeiend gevoelig voor haar uitgebreide en zowel warme, alsook koude familiegeschiedenis.

In de ruime pauze van de Appelschaster historische verenigingsavond had Zenna staan praten met nog een paar nazaten van bewoners van andere zathes. Hun grootouders of overgrootouders hadden er evenals haar grootmoeder en grootvader van moeders kant gewoond en gewerkt.

"Wat heb ik op die avond genoten van de causerie van de historica en van de levendige gesprekken in de pauze. Ja, het drinken van een glas rode wijn aan een bar deed mij goed. Het was zeker niet gemakkelijk geweest een boerenbedrijf zo te runnen, dat een groot gezin er van kon bestaan. De lichamelijke werkzaamheden die er werden verricht, zowel in het voorhuis, alsook in het achterhuis waren zwaar. Dit gold ook voor alle handarbeid op de akkers en in de weilanden. Het was maaien en nog eens maaien met de zeis. Ja, het werken op deze huurboerderij van mijn grootouders blijft voor mij een heel belangrijke achtergrond van het levensverhaal van de hele familie De Hoop."

Zenna had het gevoel gehad, alsof de historica Jannet Smulders als een sociaal-geografe praatte. Zij sprak gedetailleerd over de midde-len van bestaan in de levensgeschiedenis van de Stellingwerfers en dus ook haar grootouders. Hoe zij rondom de twintigste eeuwswisseling met elkaar leefden en werkten.

"Wat hebben zij op 'Duinen Zathe' moeten ploeteren! Gelukkig wisten zij zich met hun kinderrijk gezin goed staande te houden in de landbouw. Knap!"

Het had Zenna zowel op de jaarlijkse ledenvergaderingsavond als ook nu bij het lezen van de historische bijlage van de Leeuwarder sterk doen beseffen, dat haar grootouders de laatste fulltime boerenbewoners van 'Duinen Zathe' waren.

"Ik kan mij nog scherp de boerderij met het voorhuis en achterhuis voor ogen stellen. Ik weet, dat in het voorhuis toen twee kamers zaten: de nette kamer en de woonkamer. De nette of mooie kamer wordt dan bij speciale gelegenheden gebruikt. Bij een bezoek van familieleden, meelevende burens, goede vrienden of betrouwbare kennissen. Die zijn dan een hele dag te gast bij haar grootouders en krijgen er op deze visitedag hun natje en hun droogje.

Als boer noch als een beambte ging je met vakantie in binnenland noch naar een buurland. Dat was toen nog niet in. Je ging een dag op visite naar familieleden en vrienden. Daar word je dan zeer gastvrij onthaald. Voor de uitgebreide middagmaaltijd begint, wordt er een half uurtje daarvoor met mate sterke drank gedronken. De mannen kunnen kiezen voor een glaasje jonge of oude jenever en soms valt hun keuze op een berenburgje in een vinkje; een glaasje zonder een voetje. De vrouwen dronken een glaasje likeur of zij namen de tijd voor het naar binnen lepelen van een advocaatje versierd met zelfgemaakte slagroom. Bij de warme maaltijd hield je in je linkerhand dan een ruim lapje rundvlees of varkensvlees. Nadat je een paar hapjes aardappelen met rode peertjes al hebt weggewerkt, bijt je hier een mondvol af. Deze met extra aandacht gekookte, ruime middagmaaltijd wordt spoedig na twaalf uur op tafel gezet. Tijdens het koken en het klaarzetten van de maaltijd op de eettafel door de vrouwen met de lepels en de vorken en nog geen messen rond de borden, lopen de mannen in het late voorjaar, de zomer of de herfst nog even een kort rondje langs het vee in de weiden of langs de akkers met rogge, haver, voederbieten of knolrapen. Deze knolrapen zijn een

tweede vrucht op de akkers om de koeien in de herfst en aan het begin van de winter hier mee te voederen. Een heel enkele keer gebeurt het dat dit mogelijk is tot de kerst als het in de nachten er voor niet of nauwelijks vriest."

Zenna was diep gecharmeerd geweest over wat Jannet had verteld en had laten zien voor zover daar al beelden van waren over het houden van een schaapskudde aan de Brink of Duinrand in de achttiende en negentiende eeuw met een niet te tellen aantal interessante gebeurtenissen, feiten en feitjes over het boerenwerk in de late negentiende eeuw en de prille jaren van na negentienhonderd.

Eenzelfde intensieve gerichtheid blijft maar doorgaan als zij nu in haar krant de vele details leest over het leven en werken op de boerderij nog voordat deze ingericht wordt tot een pretpark; een speeltuin voor grote en kleine kinderen. Ja, als een scherp oplettende lezeres omringt haar het hele Appelschaster Brinkverhaal. Woord voor woord, regel na regel en kolom na kolom neemt zij in dit artikel over de historie van de Duinrand gretig tot zich. Waarschijnlijk werd haar aandacht voor deze geschiedenis reeds sterk opgewekt en was deze blijvend na het lezen van het simpele woord 'tot' in de hoofdtitel: Van Schaapskooi tot Culinair Museum. Dit geschiedenisverhaal over de Duinrand dooft haar steeds meer willen weten niet. Integendeel, het brengt haar kennis en herinneringen van deze Appelschaster dorpsstreek tot grote bloei.

Zenna's diepe interesse verdwijnt geleidelijk maar wel sterk bij de drie laatste pagina's. De kernwoorden die er zijn gebruikt: Van Pretpark via Muziekcentrum tot Culinair Museum leiden haar niet af van haar emotionele nabijheid bij 'Duinen Zathe' als de zoolstede van haar grootouders en de vele ooms en tantes. Grootmoeder ligt na de bevalling van een dochter of zoon de eerste paar dagen in de brede bedstee van 'Duinen Zathe'. Deze slaapruijnte bevindt zich over een deel van de breedte van de mooie kamer. In het verlengde van deze wat ruimere bedstee is er een tweede; een iets kleinere. In deze slaapstede slapen twee of drie van de allerjongste kinderen.

Je lag er ook in, als jij als kind de mazelen, griep, bof of rode hond had en de dokter een of twee keer per week op bezoek kwam om te kijken hoe het met je ging. Hij mat de temperatuur om er zeker van te zijn dat het al weer wat beter met je ging. Ook moest je dan even je tong uitsteken.

De mooie kamer was de vaste kamer als de dominee met een ouderling op bezoek komt en het hele gezin rondom de mooie tafel zit. Als er echter niet voor iedereen een stoel beschikbaar is, blijven de oudere jongens dan als eersten doodstil luisterende staan toekijken.

In de huiskamer of woonkamer brandde een ronde hekjeskachel, die deze ruimte verwarmde. Hij wordt gestookt met de turf, die al of niet in de eigen veengaten is gestoken, of hij wordt gestookt met brandhout - boerengeriefhout - uit de eigen boswallen, die de akkers en de weilanden omringden. De met heel verschillende soorten bomen begroeide wallen maakten van het landschap een knus coulissenlandschap. Van de berk en de eik vielen de bladeren er in de herfst af. Maar als een sparrenboom of een hulstboom er tussenin stond, dan bleven de wallen door deze bomen in de winter voor een deel groen. Van deze bomen viel elk jaar maar een klein deel van alle naalden of bladeren af.

Zenna had eens het familieverhaal gehoord van een ernstig ongeluk met een pan vol met pap. Als de pan met de kokendhete griesmeelpap, gortepap of rijstebrij van de kachelplaat werd genomen en op een trefje op de eettafel werd gezet, moet beppe haar kinderen welhaast altijd hebben gewaarschuwd met woorden als:

'Niet aan de pan komen. Het deksel nooit optillen. Niet stoeien. Rustig blijven zitten lezen of spelen in je eigen hoekje van de kamer.'
"Zou er nooit eens een pan met hete pap of brij, met nog niet helemaal afgegoten aardappelen of speklappen zijn gekanteld en mogelijk brandwonden hebben gemaakt bij één van hun kinderen? Als jij als zoontje of dochtertje op zo'n moment net onder de tafel wilde doorgaan om aan de andere kant van de tafel bij je andere broertje of

zusje te gaan spelen of zitten, dan liep je kruintje en je nekje een groot gevaar te worden verbrand met de gloeiend hete pap uit de gekantelde brijpan of aardappelpan. De pap of het hete water uit de aardappelpan stroomde dan snel van het schuine tafelblad naar de overkant waar jij net kwam aankruipen. Veel pap of vet of heet water viel dan ook op de houten vloer. Als er zoiets onverhoopt toch gebeurde, dan werd je stante pede ondergedompeld in het koude water uit de emmer met de geschilde aardappelen. Deze emmer stond in de hal tegen de muur tussen de deur naar de opkamer en de kelderdeur. Daarna ging vader, met jou op zijn fietsstang, naar de huisarts en kwam er de dagen hierna een wijkverpleegster langs. Zij had een donkere speld op haar witte schort en zij verscheen in een jurk met blauwe pofmouwen. Beide waren afgezet met een wit boord. De wijkverpleegster kwam de eerste tijd elke dag langs om de verbrande huidplekken in te zalven en te verbinden. Dit langskomen van de verpleegster nam geleidelijk af als de wonden verder genazen."

Het waterkoken of het warmhouden van de pap op de hekjeskachel gebeurde in latere tijden steeds minder met de langdurig brandend-gloeiende baggerturf of met het eikenbrandhout en steeds meer en meer met eierkolen en briketten uit de kolenmijnen van Limburg en Duitsland.

Wel tien gematte stoelen stonden bij haar grootouders rondom de ruime, rechthoekige eettafel. Op twee na hadden de stoelen geen arMLEuning. Alleen die van de beide ouders waren van een leuning voorzien. Alle stoelen met de gematte zittingen kwamen uit een stoelenfabriek in het nabijgelegen Noordwolde. Maar ook grootvadermatte versleten stoelen zelf. Hij deed dit met wilgentenen van de bomen uit de boswallen, waar een sloot met water onderlangs liep.

"Ik had wel op deze boerderij van mijn grootouders willen opgroeien. Dan had ik rondom het huis tikkertje, bokjespringen, hoepelen, of 'Schaap, schaaP, hoeveel horens.' kunnen spelen met mijn vriendjes en vriendinnetjes uit de buurt. Ook had ik op de zandgrond van

het boerenerf rondom de boerderij lekker kunnen tollen en knikkeren.", zegt Zenna even tegen zichzelf.

Door de bladeren van de fruitbomen ruiste de wind. De appelbomen, de perenbomen en de pruimenbomen stonden aan de ene kant van de boerderij 'Duinen Zathe' en aan de andere kant groeiden en bloeiden verschillende soorten bessenstruiken. De rijpe bessen verschilden niet alleen in kleur, maar in de smaak zat ook een hemelsbreed verschil. Als een grapje vertelde Jannet die avond een verhaal over de zwarte bes: 'Deze zwarte bes rijpte wat later in het seizoen en at jij als kind niet gauw stiekem op. Waarom niet? Je krijgt er zwarte tanden van en daardoor word jij erop betrappt door een zus of broer dat je stiekem zwarte bessen hebt geplukt en opgegeten. Gelukkig vertellen zij het niet elke keer door aan moeke of aan va.'

De rode bessen waren volgens de historica:

'Hard van smaak en toch lekker. De geelachtig-witte bes voelde tegen het gehemelte wat zachter aan en proefde in de mond wat dunner van smaak. Alleen de volrijpe kruisbes smaakte direct goed. Tenminste als hij goed doorschijnend is. Als een nog niet gerijpte kruisbes smaakte deze bes wat vies. Vele jaren naelkaar worden de rupsen in de bessenstruiken doodgespoten met het DDT-stuifpoeder. Het zit in een rond doosje met een stuifgaatje. Door het dekseltje met je hand in te drukken lukt het je prima om de poeder te verstuiven in de richting van de rupsen en zo deze kruipende diertjes te doden.'

Maar kort had de historica stilgestaan bij eetgroenten als kropsla, postelein, andijvie, stokbonen en prinsessebonen. Deze zelfverbouwde soorten groenten uit de eigen groentetuin waren toen in opkomst geweest bij de boeregezinnen. Zij werden langzamerhand steeds vaker klaargemaakt voor het warme middageten om twaalf uur. Een sterke invloed op de verandering van eetgewoonten had ook de huishoudschool gehad. Over de groenten die al voor deze groenten werden gegeten, had zij echter niets verteld.

"Werden er toen dan alleen bruine bonen gegeten?", vraagt Zenna zich nu af.

De leden van het Appelschaster historische genootschap en de vele belangstellenden luisterden en keken geïnteresseerd tot aan het einde toe van haar historisch verhaal. Het was daarom niet vreemd geweest, dat na haar slotwoorden er stevig en een lange tijd werd geklapt. De voorzitter Dieuwkje Faasse overhandigde Jannet hierna een mooie afdruk van een oude, grafische tekening van de koren-molen van haar overgrootouders bij de Appelschaster sluis aan de Compagnonsvaart.

Zenna's grootouders hadden maar voor een korte tijd in Appelscha op de zoolstede 'Duinen Zathe' gewoond. Oma had veel moeten hui-len, toen de dag steeds dichterbij kwam, dat zij met haar hele huis-houding in 1900 ging verhuizen naar een wat kleinere boerderij. Dit was echter wel weer een huurbedrijf geweest. Deze boerderij had in latere jarenook een korenmolen en lag maar een paar kilometers ver-derop. Hij lag op de grens tussen Elsloo, Langedijke en Oud-Appelscha. Zenna's overgrootouders voerden al meer dan een eeuw een molenaarsbedrijf bij de schutsluis aan de Compagnonsvaart van Appelscha. Even twijfelt Zenna en zij vraagt zich af: "Was het toen al een tweezijdig bedrijf? Werd er niet na hun vertrek een molen geplaatst? Ja, dat denk ik wel."

De jaarvergaderingsavond van de historische vereniging, maar met name het voortreffelijk in woord en beeld opgebouwde en gepresen-terde verhaal van de historica drs. Jannet Smulders over de Brink of Duinrand met de zoolstede 'Duinen Zathe' van haar grootouders had haar zo emotioneel aangepakt, dat Zenna zich na het voorlezen van de notulen en het bespreken van het jaarverslag van na de pauze, maar weinig meer kon herinneren.

Op de boerderij daarna met akkerbouw en weidevee op de drie-hoeksgrens was het voor haar grootouders met hun nog steeds groei-ende gezin opnieuw een heel druk bestaan geworden.

Als er genoeg wind was, draaide de korenmolen op volle toeren. Granen zoals rogge en haver, die de boeren rondom de molen

De schrijver van deze historische familieroman, Anne Bult, heeft een jarenlange zoektocht moeten ondernemen om alle gebeurte-

nissen en familiegegevens bijeen te schrapen. Hij deed dit met het doel een op historische feiten gebaseerde familieroman te kunnen schrijven. Meerdere gebeurtenissen zijn tot in detail beschreven. Dit met de bedoeling dat ze door veel families herkenbaar kunnen zijn. Hij gaat als schrijver niet uit de weg zich te verdiepen in schenkingen voor, en

erfenissen na het overlijden. Ook komen er in het verhaal veel situaties aan de orde waarbij de gedachte naar boven komt: 'Had dit niet anders gekund' of 'Waarom is er niet vanuit professionele hoek meer aandacht

geweest om een oplossing sneller dichterbij te kunnen brengen?' Enfin, u als lezer moet zelf maar oordelen. De schrijver wenst u, lezer, toe dat niet alle beschreven situaties al door u zijn ervaren in uw leven.

Het is alweer het achtste boek dat de auteur Dr. drs. Anne Bult uit Noordwijk (ZH) het licht heeft doen zien. Alle voorgaande uitgaven zijn op een rijtje gezet achter in dit boek. De auteur heeft een diversiteit aan boeken geschreven waarvan de titels de onderwerpen vormen die hem in zijn leven hebben bezig gehouden.

Bult werd geboren als boerenzoon in de gemeente Ooststellingwerf in Zuidoost-Friesland op 8 april '35. Een groot deel van zijn leven was hij werkzaam in het onderwijs op verschillende niveaus. Hij deed zijn doctoraalstudie aan de universiteit van Groningen (pedagogiek en andragogiek) en promoveerde aan de universiteit van Tilburg in 1998 (titel: Helpen-Lijden-Orthodoxie). Verder heeft hij veel gedaan aan

*Auteur:
Anne Bult*

vrijwilligerswerk en zat in diverse besturen; regionaal en landelijk in kerk, politiek en vakbond. Hij werkte tevens vrijwillig als een 'pummer' en werd in dit kader uitgezonden naar Ghana (Afr.) (Een uitgebreider curriculum vitae staat afgedrukt achter in dit boek.)